

Uppdaterad 19 okt 2007 00:20

Lär av Mugabe

■ Kolumn

Lars
Jonung

ZIMBABWE HAR DEN HÖGSTA inflationstakten i världen i dag. Enligt en officiell notering ligger inflationen kring 6 700 procent på årsbasis. En gissning från IMF pekar på en prisstegringstakt kring svindlande 100 000 procent i slutet av året.

Därmed hamnar Zimbabwe i den exklusiva skara länder som upplevt extremt hög inflation, så kallad hyperinflation. Hit hör Tyskland efter första världskriget, Ryssland under inbördeskriget och Frankrike under den franska revolutionen.

Drivkraften bakom den höga inflationen är den vanliga. Statens utgifter är större än dess skatteinkomster. Budgetunderskottet finansieras med sedelpressen, det vill säga genom att trycka mer och mer pengar.

DEN EKONOMISK-POLITISKA tragedin i Zimbabwe fördjupas av att Mugabe infört priskontroller, i vissa fall även krävt sänkta priser. Detta är ett klassiskt missgrepp. Priskontroller bekämpar nämligen symptomen på inflationen, inte dess underliggande orsak.

Än värre, priskontrollerna minskar utbudet av varor eftersom producenterna får sämre betalt, något som ger bränsle åt inflationen. På den svarta marknaden är konsumenterna villiga att betala högre priser än de reglerade, vilket också driver upp pristrycket.

Resultatet blir som i dagens Zimbabwe: varubrist och köer, svarta marknader, korruption och knep för att kringgå regleringen. En mobb av köphungliga rapporteras följa polis och milis hack i häl när de gör räder i butiker i syfte att tvinga fram sänkta priser. Sedan stormar folkmassan in för att köpa upp allt den kan komma över. Tomma butikshyllor och hotande svält blir följden.

Hela penninghushållningen - grunden för ett lands välstånd - faller sönder och ersätts av ineffektiv byteshushållning. Zimbabwe, en gång ett av Afrikas rikaste länder, sjunker nu snabbt ner i fattigdom och svält.

DET ÄR LÄTT ATT skaka på huvudet åt Mugabes dårskap. Vi upplysta svenskar vet ju att priskontroller aldrig bör användas för att hålla nere inflation. Den ekonomiska historien från de senaste 4 000 åren illustrerar entydigt denna slutsats.

Men hur upplysta är vi när det gäller pris- och hyresreglering - utan jämförelser i övrigt med Zimbabwe? Det är inte så länge sedan Sverige bedrev en högst aktiv regleringspolitik. Startskottet gick 1970 då regeringen Palme införde allmänt prisstopp. Slutet kom strax efter Kjell-Olof Feldts famösa pris- och hyresstopp i februari 1990. Under 20 år hade Sverige i stort sett en permanent prisreglering - troligen en längre period än något annat västland.

Under dessa år experimenterades det flitigt med allmänna prisstopp, selektiva

prisstopp, obligatorisk förhandsanmälan, högstpris och prisövervakning. Företag sögs in i långvariga och dyrbara förhandlingar med den myndighet som administrerade regleringarna, SPK (Statens Pris- och Kartellnämnd, omvandlat till Konkurrensverket 1992).

EN GIGANTISK PAPPERSEXERCIS blev resultatet: 26 000 ansökningar om dispens, 28 000 obligatoriska förhandsanmälningar och mer än 100 000 ärenden rörande prisövervakningen. Allt var en meningslös och skadlig verksamhet. Forskningen har inte kunnat belägga någon dämpning av inflationen genom regleringarna.

Förvisso var den svenska inflationstakten ytterst beskedlig under 1970- och 1980-talet jämfört med Zimbabwe i dag. Men prisregleringarna hade i princip samma effekter då som nu. Under prisregleringen på matpotatis 1975-76 for svenskar ut på landet för att köpa direkt från potatisodlarna på samma sätt som prisregleringen på livsmedel i Zimbabwe nu driver ut stadsinvånare på landsbygden i jakt på förnödenheter.

Förvisso hemsökte ingen regeringstrogen milis våra butiker. Men man kan påminna om LO:s beslut 1990 att "starta aktioner för prisövervakning i butikerna", där LO bland annat bjöd in medlemmar i PRO, den socialdemokratiska pensionärsorganisationen, att verka som prisspioner.

Tack vare en stram penningpolitik har vi haft låg inflation sedan krisen på 1990-talet. Inga svenska politiker talar om behovet av reglering för att hålla nere priser - med ett undantag, nämligen bostadsmarknaden. Här värnar särintressen om den hyresreglering som infördes redan under andra världskriget.

LIKSOM DAGENS PRISREGLERINGAR i Zimbabwe har den svenska hyresregleringen i dess olika former skapat brister, det vill säga i det här fallet brist på hyreslägenheter, bostadsköer, svarta marknader, korruption, fiffel och mygel med förgreningar långt in i den politiska sfären. Liksom i Zimbabwe missgynnar regleringen de svagaste i samhället.

Kanske bör svenska bostadspolitiker göra ett studiebesök i Zimbabwe för att i blyxtbelysning se hur prisreglering fungerar i praktiken? Det brådskar i så fall. Historien visar nämligen att hyperinflation i kombination med prisreglering är kortvariga fenomen.

Risken är dock att lärdomarna från en sådan studieresa inte omsätts i praktiken. Inget parti driver öppet kravet på marknadshyror. Liksom i Zimbabwe finns även i Sverige makthavare som bygger sin ställning på prisreglering - till skada för oss alla.
